



## PLANTENWERKGROEP

--- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel ---



Plant van de maand oktober 2024

### *Mispel*

#### *Algemeen*

Wetensch. naam	Mespilus germanica L.
Uitspraak	Méspilus germánica
Familie	Rosaceae/Rozenfamilie
Geslacht	Mespilus/Mispel
Soort	Mispel
Hoogte	1 tot 6 meter
Plantvorm	Struik (boom)
Wortels	Hoofd-/bijwortels
Schors	Met lenticellen
Plant	Eénhuizig
Takken	Rechtopstaand
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Langwerpig elliptisch
Bladkleur	Donkergroen
Bladrand	Gaaf
Bloeiperiode	Mei - juni
Bloeiwijze	Alleenstaand
Bloemvorm	5-tallig symmetrisch
Bloemkleur	Roomwit
Bloementype	Tweeslachtig
Kelkbladen	5
Kroonbladen	5
Meeldraden	Veel(meer dan 20)
Stijlen	5
Stempels	5
Bestuiving	Insecten
Vruchtbeginsel	Onderstandig
Vrucht	Steenvrucht
Leefvorm	Overblijvend
Groeiplaats	Bosrand



Foto 1. Mispel



Afb 2. (Boom)wortels

#### *Inleiding*

Ons universum waarin de planten groeien heeft invloed op hun ontwikkeling. *Maria Thun*(1922-2012) ontwikkelde de *Zaikalender*\*\*\* waarin ze aangeeft welke data slecht of juist uitstekend zijn om in de groenten-/bloementuin te werken. Wil je rust in oktober, sla dan de data 2(namiddag), 12(vanaf 9 uur), 13, 16, 17 en 29(na 15.00u.) over. In die tijd zijn de groeiomstandigheden voor planten ongunstig. Laat de tuin de tuin en vermaak je elders.

De eerste foto van de Plant van de Maand is een Mispel vol vruchten die als struik in de halfschaduw staat te pronken. In een tuin? Waarschijnlijk wel.

## ***Naamgeving***

***Mespilus.*** We kijken naar de Griekse woorden *mesos* en *spilos*; het eerste betekent *mid-den* en het tweede *klip/steenmassa*. De vijf pitten (*steenachtig/stenen*) steken met de toppen uit het vruchtvlees(foto 10\*).

***Germanica.*** De betekenis hiervan is *Duits*. Een aanwijzing waar de plant voorkomt?

***Mispel.*** De naam lijkt simpelweg uit het Duits overgenomen te zijn.

In het Fries, Frans, Duits en Engels heet de plant achtereenvolgens: *Mispelbeam*, *Néflier d'Allemagne*, *Mispel* en *Medlar*.

Naast de naam Mispel luistert de Plant van de Maand ook naar *Nijfel* en *Mispelaar*.

## ***Plaatsing***

Heukels\*\* plaatst de plant in de Rozenfamilie, verder in het geslacht *Mespilus* en de soort *Mispel*. In het geslacht *Mespilus* worden verder geen andere soorten genoemd.

## ***Beschrijving***

***Levensvorm.*** De Mispel is een overblijvende struik, kan ook een boom zijn, en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Phanerofyten. De plant zal tussen de één en zes meter hoog worden.

***Wortels.*** Lang geleden hebben we een Mispel in onze tuin geplant, de vrucht geproefd en jaren daarna de struik gerooid. Toen niet echt op het wortelstelsel gelet. Nu laat ik het wortelstelsel bij wat M. de Lobel ons in 1581 voortekent(afb.2).

***Takken.*** Aan de takken kun je waarnemen of je met een 'wilde'- of gecultiveerde Mispel te maken hebt. Een gecultiveerd exemplaar zal doorgaans geen stekels hebben, de wilde wel(foto 3\*). Jonge takken zijn zacht behaard(foto 4). De stam heeft horizontale lenticellen. Wordt de tak/stam ouder, dan ziet de bast er meer gebarsten uit. De kleur van stam en tak houdt het midden tussen bruin en grijs. Foto 5\* laat de struik in winter-tooi zien.



Foto 3\*. Stekel



Foto 4. Zacht behaard



Foto 5\*. Wintertooi

***Bladeren.*** De bladstand van de groene bladeren is verspreid. De vorm van de bladeren varieert van eirond naar langwerpig(foto 6 en 7), ze hebben een korte steel. De lengte van het blad varieert van 5 tot 12cm. De bladrand is gaaf met aan de toegespitste top een fijn gezaagde rand. De onderkant van het blad is viltig behaard.

***Bloemen.*** De mooi als rozen lijkende bloemen zijn vijftallig: vijf kelkbladen, vijf kroonbladen, vijf stijlen en vijf stempels. Het aantal meeldraden is groot, meer dan 20 (als je wilt tel je er een veelvoud van vijf). De kelkbladen zijn spits en zullen als een soort kroontje de vrucht blijven sieren. De kroonbladen van de 3 tot 4 cm. grote alleenstaande bloem zijn licht gegolfd. De kleur is roomwit(foto 8\*). Opnieuw komen we ook hier de zachte beharing van de plant tegen, let daarbij op bloemsteel en kelk.



Foto 6. Blad bovenzijde



Foto 7. Blad onderzijde



Foto 8\*. Bloem



Vruchten. Het onderstandig vruchtbeginsel groeit uit tot een steenvrucht(foto 9). Foto 10\* laat je de (vijf) pitten in de bruine, peervormige, afgeplatte vrucht zien. Let op dat de spitse kelkklippen de vrucht blijven tooien(foto 11).



Foto 9. Vruchten



Foto 10\*. Doorsneden



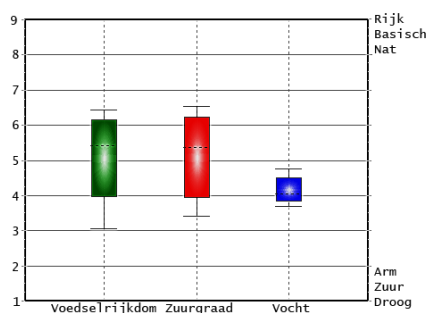
Foto 11. Kelkklippen

## Groeiplaats

Bekijken we de groeiomstandigheden(zie ook afb. 12\*) dan zien we dat:

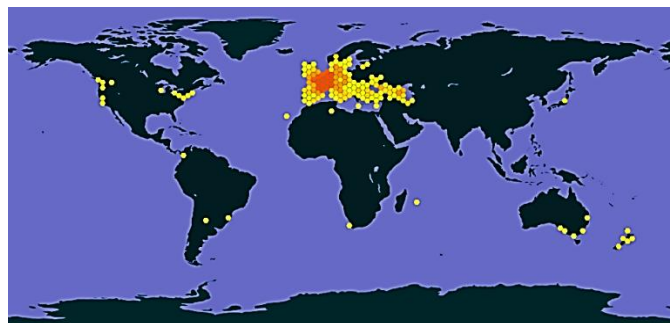
- het substraat matig voedselrijk zal zijn.
- de zuurgraad tussen 4 en 6 ligt.
- de plant een redelijk droge omgeving zoekt.
- de Mispel gedijt op zonnige en licht beschaduwde plaatsen.

We zullen de plant in o.a. bosranden en houtwallen tegen kunnen komen.



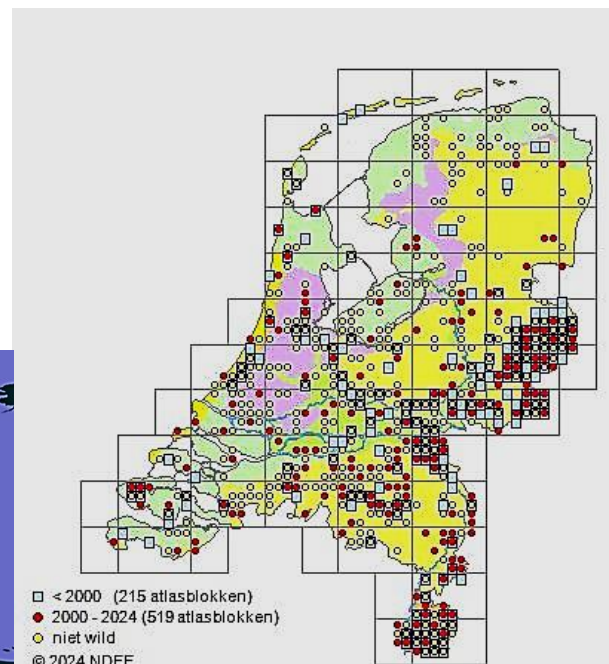
## Ver-sprei-ding

Kaartje 13 laat zien waar de plant wereldwijd groeit.



Afb.12\*. Ecologische parameters

Kaartje 13.



Kaartje 14.

Zoemen we in op Nederland, dan geeft het kaartje van Floron(afb.14) aan dat de plant in heel Nederland vertegenwoordigd is. De in Nederland archeofyte plant wordt als vrij zeldzaam aangegeven.

## Gebruik

- De vruchten zijn eetbaar. In de oudheid aten Grieken en Romeinen ze al.
- Mispels zijn divers ter genezing gebruikt, o.a. voor het reguleren van de darmfunctie. Zelfs een gevoelige maag verdraagt de mispels goed.
- Mispels zijn te verwerken tot stroop en ze passen in de compote.

## Geschiedenis

De oorsprong van de Mispel ligt rond Zwarte- en Kaspische zee. In twee 'stappen' is zij tot ons gekomen. In de 7<sup>e</sup> eeuw v.Chr. naar Griekenland en in de 2<sup>e</sup> eeuw v.Chr. naar Italië. De Romeinen brachten de plant verder naar hier.

Kijk ik op kaartje 15 waar de (wilde) Mispel in Nederland en België groeit, dan begrijp ik dat het me als Liemersman na mijn verhuizing naar de Meierij van Den Bosch opviel dat er bijna geen mispels meer waren. De eerste foto is dan ook een struik in een tuin.



Kaartje 15. (Wilde) Mispel in.

## Tot slot

De uitdrukking: 'Zo rot als een mispel' is nog niet aan de orde geweest. Neem van mij aan dat een rotte mispel rot, net als ander fruit, niet te eten is. Ook als de mispel nog (kei)hard is zou ik hem niet eten. Wel is het vruchtvlees smakelijk als dat beurs is geworden. Dat laatste kan aan de boom(na nachtvorst), maar ook afgedekt rustend als die vrucht geplukt is. Een aanrader om dat eens te proberen.

De mispel die we eten is meestal de gecultiveerde, die vrucht is groter dan de 'wilde'.

**Tekst** : Gerard te Dorsthorst

**Afb. foto's**: GtD(1,6,7,9,11); Plantarum seu stirpium icones, deel 2(2); Flora van Nederland Wilde planten en hun omgeving online(3,5,8,10,12); Saxifraga(4); FLORON(14); GBIF(Global Biodiversity Information Facility)(13); Bert Maes(15); Gemeente Doetinchem(16).

1. Mispel Hilvarenbeek 8 sept. 2018
2. (Boom)wortels M.de Lobel (1581)
- 3\*. Stekel Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online
4. Zacht behaard Saxifraga – Rutger Barendse
- 5\*. Wintertooi Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online
6. Blad bovenzijde Hilvarenbeek 8 sept. 2018
7. Blad onderzijde Hilvarenbeek 8 sept. 2018
- 8\*. Bloem Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online
9. Vruchten Holthuis 15 okt. 2023
- 10\*. Doorsneden Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online
11. Kelkslippen Hilvarenbeek 8 sept. 2018
- 12\* Ecologische parameters Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online
13. Verspreiding wereldwijd GBIF
14. Verspreiding Nederland FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten
15. (Wilde) Mispel in. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen
16. Wapen van Doetinchem met drie mispeldoemen.

\*<https://www.floravannederland.nl/planten/mispel>

\*\*Heukels' FLORA van Nederland. 24<sup>e</sup> druk. 2020.

\*\*\*Maria Thun 'Zaai kalender 2024'. Uitg. Christoffor.



opm. De Plant van de Maand is te vinden op:

<https://www.nmcschijndel.nl> en op: <https://www.natuurgroepgestel.nl>



Kaartje 16. Wapen van Doetinchem

met drie mispeldoemen.